

משולחן שלמה

עיונים ופנינים בפרשה מבית מדרשו ושיעוריו של

הגאון הינוקא רבינו שלמה יהודה בארי שליט"א

גיליון 136 פרשת בהעלותך

במה היתה עיקר עבודת הלוויים

ואחרי כן פאו הלוים לעבד את עבדתם באהל מועד (ח, כב). כתב הרמב"ן (ח, כה) שעיקר עבודת הלוויים היתה בשיר, וכן כתב בספר החינוך (מצוה שצד). וכן כתב הכסף משנה בדעת הרמב"ם (כלי המקדש פ"ג ה"ז), ששאר עבודות, כגון לכבד את העזרה ולהגיף את הדלתות, יכול לעשותה מבן י"ג שנה ומעלה², אמנם השירה שהיא חכמה גדולה וצריכה לימוד, אינו נכנס לעבודתה עד שיהא בן שלושים, אם לְמַדָּה חמש שנים תחילה³.

מי לימד השירה ללוויים

ואמר רבי שמואל בר נחמני בבראשית רבה (נד, ד) שיגיעות רבות יגע משה רבינו ללמד השירה ללוויים⁴. ויש לבאר זאת על פי דברי הגאון מרוגטשוב בצפנת פענח (פ' וילך, עמ' רנח), שקיבל משה נגינת טעמי התורה מסיני, וכמו שדרש רבי עקיבא במכילתא (יתרו, מס' דבחדש ד) שזוהו שנאמר בנתינת התורה "משה ידבר והא־להים יעננו בקול", שבנעימה שהיה משה שומע מקול ה', בו היה משמיע ומדבר לישראל. וכמו שדרש ולמד רבי חנניא בן אחי רבי יהושע במסכת ערכין (דף יא ע"א) מפסוק זה, שעיקר שירה מן התורה, שנאמר 'הא־להים יעננו בקול', על עסקי קול, ופירש"י שהיה מצוה הקב"ה לשורר, לפי שמשוה לוי היה. וְעַסְק משה ללמד הנגינה ללוויים כפי הנעימה שקיבל מסיני⁵, וכמובא בהקדמת ספר פאת השולחן (עמוד ה) בשם הגאון מוילנא זיע"א, שכמה ניגונים וכמה מדות (משקלי שירה) הביא משה רבינו מהר סיני⁶, ושאר הניגונים שבעולם מורכבים מהם.

מי יזכה לשורר לעתיד לבוא

וכתב עוד הגאון מרוגטשוב בצפנת פענח (פ' עקב עמ' סח) שבטובת עינו יִלְמַד משה לעתיד לבוא לכל ישראל את השירה, והיה כולם מנגנים ומשוררים, כי אז תרבה החכמה והדעת, שיהיה הדעת מקושר ומחובר להרגשת הלב, וכמדרגת לוחות הראשונות שלא היה בהם שכחה. וביאור הדברים, שעיקר שירת הלוויים היתה לייחד העולמות ולהמשיך הארה וברכה מעולם הבינה לעולמות כולם, כמובא בזוהר ויצא (דף קנד ע"א) מה שנאמר (במדבר יח, כב) "ועבד הלוי הוא", ש'הוא' זהו לשון נסתר (היפך מאתה' שהוא לשון נוכח), ומרמז סודו לעולם הבינה הנעלם ומכוסה תדיר, שהוא סוד עץ החיים (כמובא שם בדף קנו ע"ב), והוא ענין אש הלבנה שבתורה שהיתה חרותה בה באש שחורה כאשר ניתנה למשה (שקלים טז ע"ב), כמו שאמר הסבא בזוהר משפטים (דף קיד ע"א).

אמנם בכל עת שלא בא העולם לתיקונו תלוי הדבר בעבודת הלוויים שהם מצד אש הגבורה, שעל ידם נעשה הקרבן לאשה ריח ניחוח לה", וכנגד עבודת המלאכים הנקראים אישים, כמובא בזוהר חדש רות (דף ק ע"א). ואין עבודת הכהנים שמצד החסד נשלמת אלא כאשר נכללת היא בשירת הלוויים שמצד הגבורה, שבזה נשלמת הבריאה ומתבטלת אחיזת המזיקים והחיצונים שמצד הצפון שנשאר חסר בבריאת העולם, ונשפע שפע היחוד לעולם, כמובא בזוהר קורח (דף קעח ע"ב).

אבל לעתיד לבוא יושלם התיקון וימלא חסרון כל העולם, כמ"ש בזכריה (ח, ח) "והיה ביום ההוא יצאו מים חיים מירושלים, חצים אל הים הקדמוני וחצים אל הים האחרון", שיקרא אותו יום 'ההוא' (כה"א הידיעה), ולא 'הוא', לרמז שכבר נתגלתה ונודעה הבינה בעולם עד לסוף המדרגות, ונעשה יחוד שלם בכל העולמות להשפיע הברכה לעולם כולו, כמובא כל זה בזוהר שלח (דף קעא ע"א). ובוהו תמלא הארץ דעת את ה' כמים לים מכסים, ויזכו כל ישראל למדרגת השירה והנגינה, שהיא פנימיות התורה שניתנה בסיני וכאמור.

מהו סוד נגינת דוד

זהו מה שהיה עוסק דוד לגלות בנגינתו, שרצה למלא חסרון השכינה וכנסת ישראל הדלה ועניה בגלותה, וכאשר נשלמה אכן השכינה בזכותו וכוחו בימי שלמה, ונמשך בה ועל ידה שפע העשירות לעולם כולו, כמובא בזוהר ויחי (דף רמט ע"א). כי כל עסקו של דוד היה לגלות הנגינה אף מצד החסד והרחמים, ולכך כאשר העלה את ארון ה' לאוהל אשר נטה בעירו, אמר "קומה ה' למנוחתך אתה וארון עוזך" (תהלים קלב, ח) - כמזמין את המלך לבוא למקום מנוחת משכנו, ולא כמשה שאמר בנסוע הארון "קומה ה' ויפוצו אויביך וינוסו משנאיך מפניך" (במדבר י, לה) - כאדם הַמְצַיֵּה לאשר יחפוץ, כי הנגהת משה היתה מצד הגבורה ומדרגת הלוויים, אבל דוד עסק לייחד העולמות ולהמשיך השפע אף מצד החסד. ולכך העמיד לפני הארון משוררים מן הכהנים כמובא בדברי הימים א' (פרק טז), שהם מצד החסד, ועל אף שאמר לו קוב"ה שאינו רוצה להטריח הכהנים לשורר, כי אין דרכן בכך, אמר לו דוד, שכאשר יהיה הארון בבית המקדש יִעֲשֶׂה הדבר כרצונו יתברך שיהיו הלוויים דווקא משוררים, אבל עתה שהזמנתי אותך לביתי לעיר דוד, ברצוני תלוי הדבר, וקיים קוב"ה הענין כרצון דוד, ולא זו משם הקב"ה עד שנתן לו דורות ומתנות - שנשבע לו שמפרי בטנו ישית מלך שישב על כסאו, וכמובא כל זה בזוהר ויצא (דף קמח ע"א).

באיזה אופן תתפשט הנגינה והשירה לעתיד לבוא

ולעתיד לבוא שתכון מלכות דוד בחסד, תרבה החכמה והדעת ויזכו אף כל ישראל למדרגת הנגינה והשירה, וכמו שביאר בשם משמואל (שמחת תורה, תרפ"א) ששירת הלוויים היתה מצד מידת הצמצום בחכמה ובמשקל, בכדי שתביא לידי תועלת הרצויה להגביה לבב החוטא ויִחַפְּרוּ לאביו שבשמים⁷, ובכך ממילא יתעורר ליבו לשוב בתשובה⁸, שמתוך שרואה שמקורו המלך על אף שאינו ראוי והגון לכך, נכנע לבבו הערל ומתבייש בקרבו על אשר חטא כלפיו. אמנם עדיין יכול הדבר להביאו לידי גאות ורמות רוחא, ומיכיו הטוב יבוא לריחוק יותר, ולכן מוכרח בזה מידת הצמצום שמצד הלוויים. אבל דוד המלך פעל מלפניו יתברך שתתפשט נעימות הנגינה ואהבת השירה יותר מכפי הצמצום, עד שתהיה בכוחה לעורר אפילו אותם הישנים בשנת איוולתם יותר מדי, ונתרצה לו השי"ת שכן יהיה לעתיד כאשר יקום מלך המשיח מפרי בטנו, וממילא מכח נגינה ושירה זו ישוב אפילו הפחות שבפחותים מישראל אל קונו באמת.

1 ולכן באר שאין הלוי ראוי לשיר מבין חמישים ומעלה, ואינו ראוי לשאר עבודות. ורש"י (ח, כה) כתב שאינו ראוי אלא לעבודת משא בכתף, אבל ראוי הוא לשירה ולשאר עבודות. 2 כן דייק ממה שאמר המשנה במסכת ערכין (דף יג ע"ב) שאין הקטן נכנס לעזרה אלא לסייע בעבודה, ומשמע שמהגדיל ונעשה בן בן י"ג יכול לכונו לעבודה ממש, אבל סבר הכסף משנה שאין הדבר אלא לשאר עבודות ולא לשירה, וכאמור. ורש"י (שם בערכין) כתב שישקול הקטן לסייע ולהביל שירת הגדולים בניעימת קולו הדק. 3 וכמו שלמדו במסכת חולין (דף כד ע"א) מסתירת הכתובים, שכן עשרים וחמש ללמוד וכן שלושים לעבודה. 4 וכה במדרש שמואל (פרשה יב). וסיים ורשב"י, שאם כן מה רב חילם וכוחם של פרות הבשן אשר שרו מאליהם כשנשאו הארון מבית עובד אדום הגיתי בימי דוד. 5 אמנם לימד זאת בעל פה גם לכלל ישראל כמו שכתב שם הגאון מרוגטשוב, אבל עיקר העבודה שבוה לא עסק ללמוד אלא ללוויים. 6 ואמר עוד, שרוב טעמי תורה וסודות ישרי הלוויים וסודות תיקוני הזוהר אי אפשר לידע בלעדי חכמת

ואלה יעמדו על הברכה

הגיליון מוקדש להצלחת יהושע נתנאל יעקב בן שלמה וכן שלמה בן יצחק ולבריאות איתנה ושלמות הנפש. לישועת והצלחת פכל ניסים בן מרינה

לעילוי נשמת
ראו דור דרור בן רונית

א.

הנה כל הווית החיים הם מן החכמה, כמ”ש (קהלת ז, יב) החכמה תחיה בעליה אמנם זהו דוקא כאשר החכמה היא כטבע אצל האדם, שנעשית כגופו וטבעו, וכפי שהחיים מפכים בתוך הגוף והם חיות כל אבר ואבר, כך פנימיות ושוורש החיים היא החכמה, וכל חיות האברים הנראים בגשמי אינו אלא חיצוניות דחיצוניות של החכמה, שהיא באמת שורש החיים, ונמשכת ומתלבשת בלבושים עד עולם העשיה, וכמ”ש (תהלים קד, כד) ”כולם בחכמה עשית”. ולכך החכמה היא כנגד מדרגת ’חיה’, כי היא מחייה את כל הנבראים.

והמשמעות של חכמה היא השגת אֵלֵהוּתוֹ של הבורא ב”ה, וגילוייה של החכמה הוא מתוך הדעת, שיודע ומכיר האדם בחכמה, וזהו מצד הראייה, וכמ”ש (איוב יט, כו) ”ומבשרי אחזה אֵלֹהִים”, כלומר כאשר רואה את אֵלֵהוּתוֹ יתברך כחלק מהשגת דעתו ותפיסתו בכל מה שרואה בעיניו, והלבושים שהם כנגד הבשר אינם מסתירים ממנו את הבורא, אלא משמשים לו להשגת אֵלֵהוּתוֹ יתברך, שהרי בלא הלבושים אין יכולים הנבראים לידע מאור החכמה.

והתפשטות החכמה והשגת אֵלֵהוּתוֹ יתברך מדרגא לדרגא ומעליה לעלול, היא כפי אותה המדרגה ואותו עולם, וכך הוא בכל אדם, שבכללות יש בו כמה מדרגות כנגד כמה עולמות, ובכל מדרגה שחושב הוא מהש”ת ומענין התכלית, בזה נחשב הוא בכלליות במדרגה אחת ומיוחדת כלפי השגת שאר הנבראים באֵלֵהוּתוֹ יתברך כפי אותו העולם, ועולה הדבר ביחס אחר ושונה לגמרי ממש, וכפי שאין להשוות השגת השרפים (שבבריאה) להשגת האופנים (שבעשיה), שבוודאי השגת השרפים בה’ ב”ה נעלית בתכלית מהשגת האופנים.

ואור החכמה במהותו, שהוא השגת אור ה’ ב”ה, אין ביד שום נברא להשיגו, ואף השרפים מתבטלים ונשרפים מהתלבשות אור השכינה, עוד הרבה לפני שבאים להשיג באור החכמה, אמנם לעולם אין כל התבטלות מפני אור ה’ אלא מתוך גילוי אור החכמה, שהיא ההשגה שהוא יתברך מחייה ומהווה את כל העולמות וכל הנבראים והזמן והמקום ברשימו וזיו מאור החכמה, שבאמת הוא בטל כאין ממש במהות אור החכמה.

ב.

וכל מה שגילה והאיר ה’ ב”ה מאורו יתברך אינו אלא בכדי שיוכל בר ישראל לדעת ממנו יתברך מתוך גופו ובשרו, היינו מתוך קצה הלבושים, שהוא עולם העשיה, וכנגד לבוש עור הבשר שהוא החיצוני ביותר, והארת החכמה בתוך הלבושים הוא מתוך השגת ה’דעת’, שעל ידה מתפשטת החכמה לכל האברים, כמ”ש (משלי כד, ד) ”ובדעת חדרים ימלאו”.

כי על ידי הדעת מתפשט אור החכמה מעולם לעולם, היינו שהולך ה’דעת’ (שהוא לשון יחוד כידוע) ומתייחד עם הנברא כפי שהוא במדרגתו, וכפי התאחדות הדעת בנברא להיות כדעתו הטבעית, כך היא מדרגת השגתו האמיתית.

והחכמה היא אור התורה פנימיותה וסודותיה, ולבושי התורה הם כל דיני התורה והלכותיה. וכאשר נכנס אור החכמה באדם. היינו סודות התורה והשגות אֵלֵהוּתוֹ, אינו נהפך תיכף לחלק מן האדם, ולכך אינו יכול לקיים את הדברים תיכף ומיד כהמקיים דברי חכמה הטבעיים, כגון כהזהירות מאש וכהאכילה והשתיה, ואינה נחשבת לחיותו אלא כאשר נעשית לְבַעֲלֶיהָ, שהיא כגופו וכחלק ממנו.

ובכדי שתתפשט החכמה להיות חיות לאדם כחיות נפשו המתפשטת באבריו, צריך הוא לכלים לאורה של החכמה, ולכך תכלית כל התפשטות החכמה בכל עולם היא כפי הכלים הנדרשים לאותה ההתפשטות, ובעולם העשיה הכלים לאור החכמה הם יראת שמים, כמו שאמר דוד (תהלים קיא, י) ”ראשית חכמה יראת ה’”, שמשמעות ה’יראת שמים’ הוא השגת פשטי התורה התלמוד וההלכה, שאך בזה ידע כיצד לעמוד ולעבוד את קונו ולירא מפניו כראוי.

ובזה זוכה להשגת ה’דעת’ שכנגד מדרגת בשר ודם ועולם העשיה, ומאחר שהדעת היא שמאחדת את ידיעת הש”ת והשגת אֵלֵהוּתוֹ באיחוד גמור עם הנברא, לכך כל שאין לו יראת שמים, שהוא עסק התלמוד וידיעת

ההלכה, לעולם אינו יכול לידע את ה’ [כי כאשר אינו לידיעת ההלכה, אין היראה עשויה בכל פִּלְגֵיהֶּ, כי עיקר התלמוד הוא להביא ליראת שמים, שהוא המעשה, וכנגד הבשר, כמו שאמר רבן שמעון בן גמליאל במסכת אבות (א, יז) שלא המדרש עיקר אלא המעשה, ומקניני התורה הוא הלומד על מנת לעשות כמו שאמר שם (ו, ו), וכאשר בירך משה בתורה תחילה לא שיבא אלא לעושיה, ולא לְעַמְלֶיהָ ולא לְהוֹנֶיהָ, כמוכא בדברים רבה (יא, ו), כי אין עסק התורה נחשב אלא למעשה עקימת שפתיים ועל אף שעיקר האדם הוא בעסק התורה, אין עיקר העיקרים אלא הלימוד המביא לידי מעשה בפועל ממש, שבוה יעזרוהו ויסייעוהו משמיא לירד למסקנת ההלכה למעשה לאמיתה של תורה].

ג.

וטעם מה שצריך האדם לכלים הוא מפני שמוכרח שתהיה התעוררות מצד האדם אל הש”ת, כמו שאמר הקב”ה לישראל ”שובו אלי ואשובה אליכם” (מלאכי ג, ז), ובזה נעשה לו כלי להשגת אור החכמה ואֵלֵהוּתוֹ יתברך. אמנם משפיע הדבר מינה וביה, שגם בכדי שישב אל הש”ת צריך האדם לאור החכמה, וכמו שאמר רבי אלעזר בן עזריה במסכת אבות (ג, יז) שאם אין חכמה אין יראה, היינו שאור התורה עצמה תשיב אותו אל הש”ת, וכמו שאמרו באיכה רבה (פתיחתא ב) שהמאור שבה בוודאי תחזירתו למוטב.

והדרך שיוכל האדם להשיג את היראת שמים אינו אלא מתוך מסירות נפש, וכפי שאין השרפים יכולים להשיג ידיעה מאֵלֵהוּתוֹ יתברך אלא מתוך שמתבטלים בזיו אור השכינה, שזהו ענין המסירות נפש, כך אין האדם יכול להתקרב למדרגה של יראת שמים אלא מתוך מסירות נפש. והמשמעות של מסירות נפש היא, שיודע האדם שהתורה היא מקום החיים לבדה, וכל דבר המנגד לה לתורה הוא מקום המיתה, ולכן הולך הוא בדרך וקיום התורה במסירות נפש, בכדי שלא לאבד חיותו.

ודעת זו, שהוא לשמור ולקיים התורה במסירות נפש, אינו אלא בלימוד פשטי אורייתא, כי כשם שבא הוא לכדי ידיעת ההלכה למעשה, שהוא תכלית הלימוד שמצד הנגלה והחיצוני, כן בא הוא לכדי יראת שמים שהוא תכלית הלימוד שמצד הפנימי, כי עולה ונכנס בו אור התורה, שכל תכליתו אינו אלא להביאו ליראת שמים במסירות נפש, מתוך שידע ויחקוק בדעתו שאין דרך אחר מלבד קיום התלמוד למעשה.

כי ’מלכות פה תורה שבעל פה קרינן לה’ כמו שאמר אליהו (בהקדמת תיקוננו ז, דף יז ע”א), כי תורה שבעל פה היא כנגד היראה והמלכות, שהרי הכל משמשים למלכות, היינו שהמלכות משתמשת בדבר המתבלה ומתכלה, כי דרך כלל עוסקים פשטי אורייתא בדברים המתכלים ומתבלים, שהוא בשר ודם והצומח והחי. והמשמעות בזה היא, שאין כל עליית המלכות אלא מתוך מסירות נפש, כאשר אין חשוב בעיני האדם אם ישנה קיום ונצחיות ללבוש החיצוני, ואין דעתו אלא על אשר נעשה על ידי לבושים חיצוניים הללו גילוי למלכות ה’ ב”ה, וכולם אינם אלא לשמש למלכות בתוך ענין המקום והזמן, בתוך דרכי האדם שבכל יום ויום באכילתו וכל צרכי הגוף, לקיים בהם דבר ה’ זו הלכה, שילך ויתנהג בהם בכל דרכי התורה, ובזה עולה המלכות למקומה מתוך לבושים חיצוניים הללו [ובאמת גם בעסק סודות התורה, בכדי שהיו לו כלים לאור החכמה הטמון בהם, צריך הוא שילמוד דברי מוסר וחסידות, שבוה יבוא מעסק הסוד לידי יראת ה’, ולא תהיה חכמתו מרובה ממעשיו, כמו שהזהיר מזה רבי חנינא בן דוסא במסכת אבות (ג, ט), שאף שנשפע בו אור החכמה, אין הדבר מתיישב כראוי בתוך לבושי עולם העשיה, שהם לבושים חיצוניים, כי אור החכמה המתפשט אליו גדול ורב הוא מהלבוש שכנגד העשיה שקנה והשיג].

ד.

והמונע לאדם לעבוד להש”ת בחיות גדול ובשמחה, הוא מפני שחפץ לתקוע יתדות ומציאות בכל עבודה ועבודה שעושה לפני הש”ת, וכגון כאשר לומד ואינו זוכר את לימודו, נחשב הדבר בעיניו כדבר המתכלה וחולף, ביחס ללימודו האחר שעלה בידו לזוכרו כדבעי, אבל האמת שלא הלך לימודו לריק, כי בזה יכול לבוא לעיקר עליית המלכות, כשאר לא יחשיב בזה אלא את גילוי המלכות שנעשתה בעבודתו, שזהו הכלי האמיתי שיעמוד לאדם להשיג את אור החכמה והשגת אֵלֵהוּתוֹ יתברך.

וזהו סוד דוד ושלמה, כי אצל שלמה היה התפשטות החכמה בשלמות, אך קדם לזה מסירות הנפש של דוד המלך. כי דוד היה כנגד מדרגת נפש (וזהו לך דף פז ע”א), ומסר את כולו למען גילוי מלכות ה’ ב”ה, לכן זכה להיות מרכבה למידת המלכות וסוד רגל רביעית של כסא הכבוד (וזהו ואתחנן דף רסב ע”ב), ומכאן זה בא למדרגת צימאון להשיג אֵלֵהוּתוֹ יתברך כמו שאמר ”צמאה נפשי לאֵלֵהִים לאל חי” (תהלים מג, ג), היינו לאור החכמה שהיא חיות כל הנבראים.

וזוהו מפני שהתייגע דוד על התורה שבעל פה ולימוד פשטי אורייתא עד הקצה, עד שנעשתה התורה עימו כאחד, מתוך שהיה משתמש בכל דבר שיש בו כליון ונדמה לעולם שאין בו חשיבות, למען גילוי המלכות, וכגון עת הלילה שאינו נחשב בעולם כדבר חשיבות, והוא בעיניהם כדבר המתכלה לעומת היום שהוא העיקר, והיה דוד המלך יודע סוד זה שהכל משמשים למלכות, והכל חייבים ומשועבדים למלכות ה', אך המלכות אין לה חוב לנבוא, וגם אם עשה האדם עבודות גדולות לפני ה' ב"ה, כנגד מידת המלכות נחשב הוא לדבר המתכלה, וכענין הבשר והדם המתכלים ב'עפר', שהוא כנגד במידת המלכות כמובא בזוהר בלק (דף רי ע"ב), וזוהי תכלית בריאתם - שימשו למלכות עד שיתבטלו בה, וכך היה דוד נוטל לכל הדברים שאינם חשובים בעיני העולם ומגלה בהם ועל ידם את מידת מלכותו יתברך ומעליה לשורשה.

וכל מה שזכה דוד המלך למדרגתו הגדולה, היה מתוך שלא החשיב דבר בעבודתו אלא את הגילוי ועליית המלכות שנעשתה מתוך כל מחשבה דיבור ומעשה שעשה בעבודתו, ומסירות נפש זו, היינו שמסר את הלבושים ולא חפץ להיות מציאות מכח מדרגת תורתו הגדולה שזכה בה, ולא ראה בכל דבר אלא כיצד נעשה בזה גילוי למלכותו יתברך, הנה מכח זה נשפע בו יראה גדולה ונוראה מפני ה' ב"ה, היינו שנשפע בו אור התורה המתגלה בלימוד פשטי ההלכות ודיני התורה, שהוא יראת שמים, ובזה נעשה כלי להשגת אור החכמה, שהוא שלמה המלך, כמובא בתיקוני"ז (בתיקון יט, דף לט ע"א).

כי שפע החכמה אל הנבראים נמשך מכסא הכבוד, ושלימות הכסא נעשה על ידי דוד המלך וכמובא בזוהר ויחי (דף רכג ע"א) שבימי דוד ושלמה נתקן פגם הלבנה והייתה בשלימות, שהמשמעות בזה שהיה כסא ה' שלם, ועל אף שאינו כהגילוי שיהיה לעתיד, שורש הגילוי לשלמות כסא ה' לעיני כל הנבראים החל כבר בימי דוד ושלמה, ומכח זה הבטיחו הש"ת לדוד שממנו יהיה הגילוי לשלמות כסא ה', כי סלל דוד את הדרך לזה כבר בימיו.

ה.

כי כל אור ה' ב"ה הנגלה לנבראים מהחכמה, כמ"ש 'כולם בחכמה עשית' כאמור, נמשך מכסא ה', שהוא שורש לאור החכמה. ומשמעות כסא ה' היא היראה, ולכך שלמות כסא ה' הוא ב'ירושלים' שהיא נוטריקון 'יראה שלם' (ב"ר נו, ט), שהיתה החכמה רבה בה מאד יותר מכל העולם כמובא באיכה רבה (א, ד), אך כל שאין כסא ה' שלם, אין נגלה אור החכמה והשגת אלהותו יתברך אל הנבראים, ולכן נקראת בכל הכתובים 'ירושלים' (כגון ביהושע י, א) חסר י', שהיא כנגד החכמה (זוהר משפטים, דף קכג ע"ב), לרמז שחסרה היא את ה"ו"ד והחכמה (בני יששכר מאמרי תמוז א, ג, ד), אך לעתיד תקרא 'ירושלים' כמ"ש (בירמיה ג, יז) "בעת ההיא יקראו לירושלים כסא ה'", כי תגלה החכמה בכל הנבראים להשיג ולידע מא להותו של הבורא ב"ה.

ועיקר השגת דוד המלך להיות כסא ומרכבה למידת המלכות, הוא מתוך שמסר את כל מהותו להיות הוא בעצמו דבר המתכלה המשמש למלכות, ולא חפץ בשום מעמד ומציאות לא בעולם הזה ולא בעולם הבא, והוא סוד שלימות המסירות נפש של כל גדולי הצדיקים בכל הדורות, שהלכו בדרך שסלל דוד המלך להחשיב כל מעשיהם וכל מהותם להיות משמשים להמלכות, שהמשמעות בזה היא, שלא נתנו דעתם על מעמדם ומקומם בעולם הבא כלל, אלא היה כל חשקם ליקח את כל מהותם ולמסור זאת לה' ב"ה מתוך ביטול גמור להש"ת.

וזוהו שביקש דוד המלך שיהיה חשוב העסק התהלים כנגעים ואהלות כמובא במדרש שוחר טוב (מזמור א), ואף שלא אמרו שם שמילא ה' ב"ה משאלתו זו, אך הנה כבר אמר לו קוב"ה (תהלים ב, ח) "שאל ממני ואתנה", והעיד ואמר דוד (בתהלים כא, ה) 'שחיים' שאל הוא מאיתו יתברך, ונתן לו, היינו שביקש לאור החכמה, וכמובא בזוהר ויצא (דף קמח ע"א) מגודל חביבות שאלותיו ובקשותיו של דוד המלך מאיתו יתברך, שכאשר הכניס את ארון ה' לעירו, סידר ושינה את המשוררים שהעמיד לפני הארון שיהיו כהנים כרצונו, ואף שאמר לו הקב"ה דוד, לא כך הוא הסדר, שהרי אין דרך הכהנים לשיר ולרנן, ואין ראויים לכך אלא הלויים, בכל זאת ביקש דוד לפניו "כהניך ילבוש צדק וחסידיך ירננו, אל תשב פני משיחך" (תהלים קלב, ט-י) ואמר לקוב"ה, כשאתה בהיכלך, שיהיה הארון בבית המקדש, אתה תעשה כרצונך שהלויים ישוררו, אבל 'השתא דזמיננא לך, ברעותי קיימא מלה' (-עתה שהזמנתי אותך לביתי לעיר דוד, ברצוני תלוי הדבר), והוא פלא נורא מאד. ואם כן על אף שלא מובא במדרש שמילא ה' ב"ה משאלתו של דוד שיהיו דברי תהילותיו כנגעים ואהלות, בכל זאת יש לומר שלגודל חביבותו של אדונינו דוד ודבריו לפני הש"ת, שלא היו כל בקשותיו ומשאלותיו על

עניני עצמו חלילה, אלא רק בעבור עליית השכינה ותיקון נשמות ישראל עד ביאת משיח, לכך לא הוצרך המדרש לפרש שמילא הקב"ה משאלתו זו.

והוא על דרך המובא במסכת פסחים (בדף נ ע"א) שדרשו חכמים את הנאמר בזכריה (יד, ו) "והיה ביום ההוא לא יהיה אור יקרות וקפאון" על כמה וכמה דברים שנחשבים הם בעולם הזה, ולא יחשבו לעולם הבא, היינו שיש בהם כליון ומתבטל חשיבותם, ורבי יוחנן דרש זאת על הלכות וגופי תורה דנגעים ואהלות, שאף שבעולם הזה נחשבים הם להלכות עמוקות וחמורות כמו שפירש"י במסכת חגיגה (דף יד ע"א ד"ה כלך) אך לעולם הבא שתתפשט הדעת ואור החכמה בעולם, לא יהיו נחשבות להלכות קשות כלל.

וזוהו שביקש דוד שיהיו התהלים כנגעים ואהלות, היינו שבאמירת התהלים ודרך התחנונים והתפילה ישיג האדם שכל מה ששיג בעולם הזה בידיעת התורה ובהלכות חמורות ועמוקות, כי יתקיים בו 'לא יהיה אור יקרות וקפאון', שלא יהיה נחשב ויקר בעיניו אלו הידיעות שבתורה אלא מצד השגת עליית המלכות בעולם הזה, אך כנגד השגת אור החכמה והשגות אלהות בידיעת הש"ת לא יהיו נחשבים בעיניו למאומה, כי מאחר שכל עיקרם אינם אלא לשמש למלכות ה', יהיו כל ידיעותיו כדבר שיש בו כליון ביחס להשגת ידיעה אחת מאלהותו יתברך, ולא יהיו כל ידיעות אלו אלא כלבושים לאור החכמה והידיעה ממנו יתברך.

ולכך אין לו לאדם לעשות מציאות מידיעותיו ולעמוד במקומו, אלא צריך הוא שימסור כל ידיעותיו מדרך ה' וכל ידיעותיו בתורה בסוד מסירות נפש, היינו שמתחדש וחפץ להתחיל בכל שעה מחדש לידע עוד מן התורה, ואין נחשב בעיניו אלא אשר נעשה כלי לאור החכמה, שהיא השגת היראת שמים מתוך אור התורה הנשפע לאדם בלימוד פשטי אורייתא הלכה למעשה, שנעשית יראה זו ככסא לאור החכמה.

וגם בזה שצריך שיהיה לאדם יראת שמים והשגת אור החכמה, השיגו הצדיקים שאין צריך זאת אלא בכדי להביא לשלמות היראה בכל העולם, כי בעבור תיקון ועליית המלכות ולתועלת העולם כולו מוכרח שיהיה הדבר נכלל בכל נשמות ישראל. וכך צריך האדם להתבונן, שבכל עסק תורתו ימשך אצלו בד' אמותיו יראת שמים גדולה, בכדי שיוכל להיות כלי לחכמה וידיעה והשגה מאלהותו יתברך, ובהתקשרות ומחשבה על כלל ישראל והעולם כולו, ובזה הנה גדלה מעלת עסק תורתו, שנכנס בדרך היראת שמים ומסירות הנפש לא בו לבדו, אלא בכל ישראל ובכל הנבראים.

ו.

וזוהו שנאמר (שמות יז, טז) "כי יד על כס י"ה, מלחמה לה' בעמלק", 'יד' הוא כמספר 'דוד' כמו שרמז רשב"י בתיקוני"ז (בתיקון יג, דף כו ע"ב), ו'יה' עולה כמנין 'שלמה' במספר קטן, כי בדוד ושלמה 'קיימא סיהרא בשלמותא', ש'יה' הוא כנגד אמצע החודש שהלבנה מלאה ומרמז לעליית המלכות, שהוא ענין כסא ה' כאמור, אמנם שלמות כסא ה' תלוי במחייית זרע עמלק, כי בזה נעשה עליית ותיקון מלכותא דשמיא בשלימות, וכמו שאמר רב חסדא במסכת ברכות (בדף נח ע"א) 'ש'לך ה' הממלכה' זו מלחמת עמלק, וזהו מתוך שיאיר אור החכמה על ידי המסירות נפש, וכענין דוד ושלמה, וכפי שדרשו במסכת סנהדרין (בדף כ ע"ב) שלכך הקדים הכתוב 'כס' למלחמת עמלק, ללמדנו שראשית למחייית עמלק יש להעמיד מלך, כי אין 'כס' אלא מלך, וכמ"ש בדברי הימים א' (כט, כג) 'וישב שלמה על כסא ה' למלך'.

כי עמלק גרם לפגם באותיות י"ה, היינו הן ב'חכמה' והשגות אלהות, שהיא כנגד האות י', והן ב'דעת', שהיא הארת החכמה והשגתה בכל האברים כאמור, שהיא כנגד האות ה'. שבאותיות אלו תלויה גילוי מלכות ה' ואור הגאולה, וכפי שנעשה הדבר בגאולת ופדות ישראל ממצרים, שמתוך שהכה הקב"ה את המצרים ב' מכות, שהם כנגד החכמה, היו צריכים ישראל להתבונן בנפלאותיו יתברך עימם ולהכניס את השגת האלהות בכל אבריהם, ובזה נתקנה ועלתה המלכות כעין עולם הבא. ולכך הייתה מדרגתם מעל הבריור הנעשה בדבר שיש בו כליון, שהרי זכו לבאר ומן ועניי כבוד, שבהם ועל ידם לא היה כליון לבגדיהם ומאכליהם כידוע, ולא הייתה עבודתם אלא להכניס זאת בכל אבריהם ובכל מדרגתם, וכפי שניסו ובחנו ואמרו (שמות יז, ט) "היש ה' בקרבנו אם אין". ובעבודה ומדרגה זו הרמוזים באותיות י"ה, פגם עמלק, שקירר והכניס לישראל ספקות בתוקף אמונתם בהשגת האלהות שזכו מכח ה' מכות והשגת החכמה, וכן טימא את דעתם, שהיא כנגד אות ה' שהיא הארת החכמה בכל האברים, ועל זה אמר הכתוב 'כי יד על כס י"ה, מלחמה לה' בעמלק'.

כי מפני הלבושים הרבים המסתירים לאור התורה, נדמה לאדם שהשגת התורה וקיומה עד שיזכה לידע את השי"ת ולעמוד לפניו בעבודה שלימה הוא דבר שאינו שייך בו במדרגתו, וצריך הוא לנס ופלא גדול בכדי שיזכה גם הוא לעמוד לפני ה' ב"ה בתפילה ותורה ועבודה כדבעי, אך עצות התורה הנסתרות בכל אות שבתורה מגלים לו לאדם איך שאין אור החכמה נסתרת מנו כלל, ועל אף שבדרך סדר השתלשלות והשגתה בלבושים הרבים צריך האדם לעבודה גדולה והתמדה בעסק התורה ותפילה, עם כל זה כאשר ידבק באלו העצות יהיה יכול להיות קרוב וסמוך אצל ה' יתברך תמיד בכל שעה ובכל זמן ומקום שיהיה.

וכל זה הוא כנגד מה שירד יהושע ללחום בעמלק פנים אל פנים, שהמשמעות בזה, שאינו מתפעל כלל מזוהמת הנחש. שהרי כל כוחו של עמלק היה מתוך שבא לישראל בקול רעש גדול ואימתה ופחד, לקרר אמונתם בכל מה שסברו וחשבו ששיגו את אלהותו יתברך ואור החכמה, ולהטיל בזה ספקות וסברות שאין הדבר שייך אלא במשה שגופו קדוש וטהור, אך נשמות ישראל שעדיין לא זיככו את גופם אין בידם להשיג זאת. ועל זה ירד יהושע ללחום בעמלק מתוך עצות התורה הנגלים בכל אותיות התורה, שכל מהותם ללמד לישראל שבכל דבר קל ובכל אות בדרך התורה והתפילה יכולים הם להיות קרובים וסמוכים אצלו יתברך.

ט.

והנה עצות הם דבר סכנה, כי על ידי עצה שאינה טובה יוכל האדם לגרום חורבן לחברו, שהרי בעצת הנחש גרמה חוה מיתה לכל העולם. ולכך צריכה כל עצה להיות מדודה במשקל שאינה נוגדת לתורה ולדרך ה', וכמאמר הכתוב (במשלי כא, ז) "אין חכמה ואין תבונה ואין עצה לנגד ה'", וכאשר נוגע הענין לנצחיות של האדם, הוא דבר סכנה יותר ויותר, שהרי יוכל להביאו לחיי העולם הבא או חלילה לבאר שחת, ולכן עמלו חכמים בכל הדורות לכתוב לנו 'עייטין טבין', שהם עצות התורה שנגלו להם בעבודתם מתוך מסירות נפש, וכמ"ש (שם במשלי כ, ה) "מים עמוקים עצה בלב איש, ואיש תבונה ידלנה", כי את כל עצותיהם דלו הצדיקים מתוך הרמזים שבאותיות התורה, כי היא חלק מהמידות בהשגת התורה, וכמ"ש (בישעיה יא, ב) "רוח חכמה ובינה רוח עצה וגבורה".

אמנם כאשר אין לאדם ערך גדול ועצום לעצות הצדיקים, אין מתייבשת תורתו בגופו, ואין אור החכמה מאיר בו בכל אבריו עד שיוכל לקיים את התורה מתוך השגת אלהותו יתברך. וזה שאמר ירמיהו (ט, ט) "אבדה עצה מבנים, נסרחה חכמתם", שכאשר אין עצה לאדם, נעשית חכמתו מרובה ממעשיו כאמור, ואין ערך וחשיבות כלל לחכמתו ותורתו, כי מתגבר עליו הזוהמה ואינו יכול להכניע את יצרו, ובה נראית חכמתו ככזיון לתורה.

וראשית העצה שנתנו לנו הצדיקים היא שלא להתפעל כלל ולא לפחד מהרעש של עמלק המבהיל את האדם מזוהמת הנחש שבקרב ומתוקף יצרו הרע, וגילו לנו שאין דבר שאין לו תקנה ותקוה, ואין לאדם ליתן את מחשבתו כלל שהוא כביכול 'תיקון מיוחד' ואין לו תקוה חלילה. ותחילת היציאה למלחמה בעמלק היא האמונה בנצחון, וזה אשר טרחו כל הצדיקים ליתן לנו עצות ודרכים איך יוכל כל אחד לגלות את חלקו בתורה, ואיך שכל אחד הוא בנו חביבו של השי"ת, וכל מה שהאיר הקב"ה מאורו יתברך, וכל הלבושים, כולם אינם אלא בכדי שיוכל לגלות בר ישראל את הטוב שבו ואת כל הגנוז בו.

והתגלות העצה היא, שידוע האדם שיוכל הוא לבוא לכל המדרגות כולם, אלא שהכל תלוי בשמיעה לעצות הצדיקים, וכמ"ש 'ושים באזני יהושע'. כי בכל עצה ועצה טמון כל הקרבה של האדם להשי"ת, ולא עוד, אלא שבאלו העצות היוצאות מאותיות התורה מתבזית התורה והחכמה באדם וגורם לחילול ה', ולכך מלבד כל השגת התורה והיראה, שזוהו עיקר מהות עבודת השי"ת ותיקון הדעת, בכדי שיוכל לעמוד ולהחזיק בעבודתו מוכרח הוא לעסוק ולהטות את אזנו לדברי חכמים ועצותיהם המוציאות את האדם ממות לחיים ומחושך לאור גדול, ובשמיעת וקיום עצה מזוככת ונקיה שביררו הצדיקים לישראל, הרי שמביא בזה חצים ובליסטראות על כל זרע וטומאת עמלק המנסה להרפותו ולהחלישו מהאמונה והתקוה שיוכל לבוא לכל המעלות כולם. ועיקר תכלית העצה היא שיבוא האדם תיכף ומיד לחיות ושמחה וקרבה אצל השי"ת במקומו אשר יהיה, וכמ"ש 'מלחמה לה' בעמלק מדור דור', היינו שבכל דור ובכל מדרגה יוכל לבטלו ולהיות קרוב וסמוך אצל השי"ת.

וביטול כל זרע עמלק יעשה על ידי משיח צדקנו הבא מדוד המלך, אמנם בכל אדם נמשך אותו הקלקול והפגם, ויש בכח כל אחד להסירו ולבטלו מעליו. וזהו על ידי 'ב' מדרגות, שהם קטנות וגדלות, 'גדלות' הוא על ידי מדרגת דוד ושלמה, שהיא כנגד מדרגת משה רבנו, כי 'שלמה' הוא אותיות 'למשה' כמובא בתיקוני' (בתיקון יג, דף כח ע"א), שבימיו היה עליה ותיקון למלכות וקיימא סיהרא באשלמותא, וקטנות הוא כנגד יהושע, שהיו פניו כפני לבנה כמובא במסכת בבא בתרא (דף עה ע"א), שהיא המאור הקטן, שעדיין לא באה לשלימותה.

כי בחטא אדם הראשון נעשו ב' ענינים, הא' שנסתלקה ועלתה השגת החכמה וגילויה למעלה מעלה בגבהי מרומים, ומכך נפגמה דעת כל הבריות וכל דרך מחשבתם ותפיסת דעתם, וזהו כל הכפירה והאפיקורסות המתפשטים בעולם, והב' שנכנס זוהמת הנחש בהגופים עד שנעשה עכירות לדמים בכל הנבראים, שהם כל מעשי הגויים דרכם ותאוותיהם.

ודרך התיקון לזה היא על ידי מדרגתם של משה ויהושע, שכנגד פגם הדעת והסתלקות החכמה צריך האדם להמשיך את החכמה עד שיוכל להשיג א' להותו יתברך מתוך כל דרכי האמונה ותיקון הדעת, עד שישג בתורה את הידיעה והמחשבה ממנו יתברך בלא היסח הדעת, ויהיו כל מעשיו לשם שמים, ולזה צריך שיעבוד כל ימי חייו ויעלה מדרגה לדרגה בדרך הנכון בלימוד התורה ודרכי האמונה, ובכל מדרגה וידיעה חדשה שמשגי בתורה, תהיה עיקר מטרתו לבוא מכך ליראת שמים, ובהו ממילא יאיר בו אור החכמה. והעיקר הוא על ידי לימוד פשטי אורייתא, שבוה נעשה כלי לסודות התורה, שהם אור החכמה [כי משמעות סודות התורה ואור החכמה אינם מושכל וידיעה נוספת במוח האדם, אלא הם תפיסת מחשבתו של האדם ודעתו על כל דבר המתגלה באותו הסוד שלמד. והסימן שהשיג האדם סוד בתורה הוא שאינו יודע לבארו ולהסביר מהות ענינו, ולכך נקרא 'סוד', כי אינו יכול להעבירו לעולם, כי כאמור אור החכמה אינו יכול להתגלות אלא מתוך לבושים רבים]. וככל שילך האדם ויוסיף בדרך המשכת החכמה ויכין כלים לזה, כך נתקנת דעתו ונתקן בזה עד שורשו באדם הראשון.

וכל זה הוא כנגד ה'גדלות', ועל אף שעיקר התיקון בזה הוא תיקון הדעת והמשכת אור החכמה לכל אברי האדם, נתקן בזה גם הפגם השני שנעשה בחטא אדם הראשון, היינו ססרה בזה זוהמת הנחש מדמו וכל אבריו, ונחלשים בזה כל התאוות והמידות הרעות.

וכל מדרגה זו היא כנגד מלחמת משה רבנו בעמלק, שהיה משה בראש הגבעה והרים את ידיו לשמים, שהוא כנגד השגת היראת שמים בכדי להמשיך לאור החכמה, וכמובא בזהוהר בהר (דף קח ע"א) ש'ראשית חכמה יראת ה' דא מלכות שמים, שכל זה הוא השגת אלהותו יתברך, שעובד ה' המחפש אחרי השי"ת בכל תפילותיו ולימודו, ורוצה לידע דבר מדרך האמונה והידיעה ממנו יתברך. הנה בכל זה הוא הולך ומבטל את פגם הדעת והאמונה שנעשה מחטא אדם הראשון ופגם ומעשה עמלק, וכנגד האות 'ר' הרומזת לחכמה והשגת אלהותו יתברך.

ח.

אמנם השגת אור החכמה היא כאמור מתוך שנתלבשת בלבושים רבים ויורדת מעילה לעלול בצמצומים רבים עד שיוכל האדם לידע מהבורא ב"ה ואלהותו בדרך סדר ההשתלשלות כפי שעלה במחשבתו יתברך בבריאת העולם. ולכך כל שאין לאדם כלים קדושים וטהורים כמשה רבנו, אינו יכול בזה לבד לבטל ממנו את הזוהמה, ומתוך כך נכנסים באדם קושיות על טוב הנהגתו יתברך עימו, שמאחר שהולך הוא בדרך האמונה ועסק התורה ובדרך הנכון כפי כוחו ויכולתו, היאך קם עליו יצרו בכל תוקף ועזו להרחיקו מהשי"ת. אלא שכאמור בדרך תיקון הדעת והשגת אור התורה לבד אינו יכול להסיר ממנו הזוהמה, כי הדעת והחכמה נשפעים הם מלמעלה, וביטול הזוהמה הוא מלמטה ומצד הקטנות, שהיא כנגד יהושע.

ועל זה אמר הקב"ה למשה (שמות יז, יד) "כתב זאת זכרון בספר ושים באזני יהושע כי מחה אמהה את זכר עמלק מתחת השמים", כי מלחמת עמלק וביטול הזוהמה היא עבודה מלמטה, שהוא ענין הקטנות שכנגד התלמיד ויהושע. והדרך ללחום ולבטל הזוהמה מלמטה היא על ידי 'עייטין דאורייתא' (-עצות התורה), וכמו שאמר הסבא בזהוהר משפטים (בדף צו ע"ב) 'כמה עייטין טבין עילאין אינן בכל מילי דאורייתא', ועוד אמר (שם בדף צו ע"ב) 'דכל עייטין ביה תליין ויהיבת עיטא טבא לבני נשא', וכן אמר רבי פנחס בזהוהר בלק (בדף רב ע"א) שבכל מילה ומילה בתורה יש כמה עצות טובות לבני אדם.

<< הודעה חשובה! המעוניינים להצטרף למערך הרכיבים ברחבי הארץ והעולם ולחלק מידי שבוע את גיליונות הקודש באזור המגורים וכן לתגובות הארות והקדשות בעניני העלון ניתן לפנות ל-0548434755 או במייל: m.yam.shlomo@gmail.com לקבלת הגיליון במייל ניתן לפנות לכתובת: alonim.yanuka@gmail.com

ניתן לשמוע את השיעורים האחרונים שמסר מו"ר הגאון הינוקא וכן להתעדכן בנעשה והנשמע מידי יום ביומו בקו התוכן היחודי קו 'דורשי ה' 03-5502228 האזינו ותחי נפשכם